The investigation at the MLIM vault site

In the autumn of 2010, about 300 m^2 (Fig. 1) were excavated at the site of the future MLIM vault building at Aukštoji St. 1 / Didžioji Vandens St. 2 in Klaipėda Old Town and 1448 finds collected. The plot is in historic Friedrich suburb, which has existed since 1693 and was annexed in 1722. Three cultural layer horizons were distinguished on the plot: I is a mixed layer to a depth of 1.1 m with late 17th – early 20th-century finds; II is a fill layer of rubble at a depth of 1.1–1.6 m with late 17th–18th-century finds; III is the original surface at a depth of 1.6–2.1 m with late 16th – early 17th-century finds. Fragments of a 6 x 4 m building dating to the 18th century were found at a depth of 60–80 cm in the N corner of area 1 (Figs. 1–2). A wooden well (Fig. 3), which can be dated to the first half – mid-19th century on the basis of a 1857 plan, was found at a depth of 70 cm at the junction of two excavation areas. It was removed for conservation (Fig. 4).

Roma Songailaitė

Klaipėdos dramos teatro vietos tyrimai

2010 m. birželio–liepos mėnesiais Klaipėdos senamiestyje (UK 27078, A1704), rekonstruojamame Klaipėdos dramos teatro pastate (Teatro g. 2 / Žvejų g. 23) MLIM vykdė archeologinius tyrimus (1 pav.). Tyrimai pagal patalpas buvo suskirstyti į 2 plotus: plotas 1 (buvusioje scenos patalpoje (apie 250 m^2) ir plotas 2 (buvusioje žiūrovų salėje (apie 150 m^2).



3 pav. XIX a. vidurio šulinys, rastas tarp plotų 1 ir 2 iš P. R. Songailaitės nuotr.

Fig. 3. The mid-19th-century well found between areas 1 and 2, as seen from the S.



4 pav. Iškeliamas XIX a. vidurio šulinio karkasas iš PV. R. Songailaitės nuotr.

Fig. 4. The framework of the mid-19th-century well being removed, as seen from the SW.

Bendras tirtas plotas sudarė 400 m^2. Darbai vyko pastato viduje, prieš tai nuėmus apie 2 m storio XX a. supiltinius sluoksnius su griuvenomis (skaičiuojant nuo buvusių grindų lygio). Plotus skyrė orkestro duobė, kuri buvo iškasta atliekant pirmąją po II Pasaulinio karo Klaipėdos dramos teatro rekonstrukciją (1983–1990 m.). 1983 m. E. Paleckis vykdė archeologinius žvalgymus, kai buvo kasami pagalbinių patalpų rūsiai, duobė orkestrui bei tvirtinimui, atkasami pamatai. Jų metu „stebint žemės kasimo darbus, nustatyta, kad dramos teatro pastatas statytas ant supiltinių XVII–XVIII a. sluoksnių. Supiltiniai sluoksniai buvo sudaryti iš pilkos, kai kur ir rudos žemės su griuvenų priemaišomis. Įžemis visur žemiau jūros lygio. Smėlio sluoksnio storis siekė iki 2 m. Po smėliu kai kuriose atkarpose buvo užfiksuotas ir durpių sluoksnis. Giliausiai įžemis buvo užfiksuotas orkestro duobėje, jis čia prasidėjo minus 2,4–3 m absoliutaus aukščio lygyje. Tai rodo, kad čia būta griovio. Stebint žemės kasimo darbus, objekto teritorijoje neužtikta ankstesnių užstatymų žymių“. (Paleckis E., Klaipėdos dramos teatras. Žemės darbų inžinerinėms komunikacijoms ir duobei pamatams archeologinė priežiūra ir fiksacija. 1983 m., *MLIM,* AS54, P7942).

1985–1986 m. tvarkant dramos teatro aikštę buvo surinkta istorinė medžiaga (Tatoris J., Teatro aikštė Klaipėdoje. Istorinė apybraiža. 1985, *MLIM*, 55, P7943) bei atlikti žvalgomieji tyrimai 134 m^2 plote (R. Sprainaitis, Klaipėdos dramos teatro aikštės sutvarkymas. Žvalgomieji archeologiniai kasinėjimai. 1985. (I etapas), *MLIM*, AS 56, P7944; Sprainaitis R., Klaipėdos dramos teatro aikštės sutvarkymas. Žvalgomieji archeologiniai kasinėjimai. 1986 (II etapas), *MLIM*, AS 269, P8260).

1985 m. J. Tatoris apie teatro aikštę rašė: „kadaise buvusi vandeniu užlieta vieta, vėliau – gynybiniu priešpiliu, o dar vėliau tapusi pratybų ir stiebų paruošimo aikšte, kapitalizmo laikotarpiu aikštė buvo išsivysčiusi į didelę prekyvietę“. XVIII a. II pusėje piliai nustojus strateginės reikšmės, pradėta aktyviau užpylinėti natūralius ir gynybinius griovius, buvusius aikštės P pusėje. Užpylimui buvo naudojamos burlaiviais atvežamos žemės, kurias jie pasiimdavo kaip balastą. Teatro pastatas arba „Komedijų namas“ Klaipėdoje jau stovėjo 1785 m. J. Tatoris jį lokalizavo kiek toliau į V pusę nuo dabartinio teatro pastato.

Dabartinės Teatro aikštės vietoje ankstesniais amžiais driekėsi Danės žiočių pelkės. XVIII a. pab. – XIX a. pradžioje prie aikštės netoli Danės stovėjo senas šaulių batalionui skirtas sandėlis, pritaikytas karių pratyboms. 1803 m. pirklys Vachsenas kariams pastatė naują pastatą, o senajame įrengė teatrą. J. Sembritzkis apie šį laikotarpį rašo: „1803 m. pirklys Vachsenas gavo senąjį prekių sandėlį šiandieninio (1903 m.) „Germania“ sandėlio vietoje, jį pertvarkė „Vaidinimų namui“ (65 pėdų – apie 20,5 m ilgio ir 30 pėdų – apie 9,5 m pločio), kuriame buvo 2 kambariai, 2 prieškambariai, teatras ir parteris“. Po pirklio Vachseno mirties 1814 m. teatro pastatas buvo parduotas ir paverstas gyvenamuoju namu. Klaipėda iki 1818 m. liko be teatro.

Buvusias XIX a. teatro pastatų vietas lokalizavo istorikas J. Tatoris. Dabartinio teatro vietoje pirmasis teatro pastatas buvo pastatytas 1819 m. Kaip rašo J. Sembritzkis, „Klaipėdos išsilavinę žmonės ir pirkliai norėjo turėti teatrą, tai 1818 m. Wolffgramas bei pirkliai Ruppelis ir Woitkowitzas įsteigė akcinę bendrovę teatrui pastatyti. Buvo nupirktas iš miesto sklypas, kur anksčiau buvo patrankų



1 pav. Klaipėdos miesto planas su tyrimų vieta. R. Songailaitės brėž.

Fig. 1. The city plan of Klaipėda with the excavation site marked.

sandėlis ir karinių pratybų namai.“ Naujas teatras buvo klasicizmo stiliaus pastatas su mansarda. Pagrindinis – galinis fasadas buvo orientuotas ne į aikštę, o į Teatro (tuo metu Licenzijų) gatvę. Jį puošė portikas, kurį sudarė 4 poros kolonų, o virš jų – antablementas ir trikampis ornamentais papuoštas frontonas.

1854 m. pastatas sudegė. Griuvėsius nupirko pirklys Masonas ir ant senųjų pamatų pastatė naują pastatą su restoranu. Pagrindinį fasadą atgręžė į aikštę. Teatro fasadas buvo paprastas. Monotoniškas sienas iš lauko pusės kiek paįvairino iliuziniai, dažais ant tinko nutapyti langai. Šio teatro bent 3 fasadai tebestovi ir dabar. Kaip rašo J. Sembritzkis, teatras neišsilaikė, buvo net 2 varžytinės. 1893 m. miestas atpirko teatrą iš Linckės palikuonių. Teatrą įsigyti ir jį perstatyti padėjo pirklys ir laivininkas Liudwigas Hohorstas. Prie pagrindinio fasado buvo primūrytas rizalitas su trikampiu frontonu, pristatytas vienaaukštis priestatas kasai, virš jo įrengti balkonai. Pastato centre palikta įgilinta ir pusapskritime arka dengta lodžija.

Pastatas rekonstruotas pagal neoklasicizmo stilių. Tai rodo griežta fasado simetrija, rizalito paryškintas centras. Kaip rašo J. Tatoris, „mažai duomenų apie 1893 m. rekonstruoto teatro interjerus, juos pakeitė vėlesni remontai ir rekonstrukcija. Interjerai rekonstruoti 1928 m. pagal miesto statybos patarėjo Gyzingo (Giesing) projektą: paplatintos rūbinės, pertvarkyta scena, centrinis šildymas, pakeista sienų apdaila“ (Tatoris J., Klaipėdos teatras, *Statyba ir architektūra*, V., 1984, nr. 8, p. 22–23). Po šios rekonstrukcijos teatro vidus stilistiniu požiūriu jau nieko bendro nebeturėjo su išore. Įvairiastilį pavidalą teatras išlaikė iki II Pasaulinio karo. Kiti gretimi Žvejų gatvės pastatai tuo metu buvo privatūs ir teatrui nepriklausė (atiteko tik po 1939 m. aneksijos). Paskutinė pastato rekonstrukcija vykdyta 1983–1990 m. (architektas S. Manomaitis). Restauruoti teatro fasadai, sutvirtinti pamatai, atsirado priestatas, rekonstruotas pastato vidus. 2010 m. statytas 1983–1990 m. priestatas prie Žvejų gatvės jau nugriautas.

2010 m. archeologinių tyrimų metu ***plote 1*** (teatro pastato scenos patalpoje) rasti 2 buvusių patalpų pusrūsių pamatų fragmentai (2 pav.). Didesnė patalpa buvo 7,5x5,8 m dydžio. Dėl 1983 m. sukaltų gelžbetoninių polių, skirtų teatro pastato ŠR pamatams sutvirtinti, nerasta jos ŠR sienos. Pastato pamatų plotis 70 cm, aukštis 1,5 m. Išlikusių pusrūsio sienų aukštis 70–80 cm. Jos nuardytos iki betoninių rostverkų paviršiaus. Valant šią patalpą rasti suvirtę buvusio kamino fragmentai, degėsių. Sprendžiant iš rūsio grindims naudoto šlakinio cemento, jis įrengtas XX a. pradžioje. Pamatų klojimo būdas leistų juos datuoti XX a. pradžia.

Mažesnė patalpa 3,9x3,2 m dydžio, jos pamatų plotis 40 cm, aukštis irgi 1,5 m. Išorinėje pamatų pusėje rastas dar nesutręšusių lentų klojinys pamatams. Pusrūsio sienos ir grindys cementuotos, yra 80–90 cm gylyje. Ties P kampu rastos buvusios šildymo sistemos liekanos (išmūrytos nišos), daug degėsių, pelenų, plytų. Pamatus galima datuoti XX a. pradžia.

Abiejų rastų patalpų pusrūsius galima priskirti XX a. pradžioje vykdytoms teatro pastato rekonstrukcijoms. Interjerai rekonstruoti 1928 m. pagal miesto statybos patarėjo Gyzingo (Giesing) projektą: paplatintos rūbinės, pertvarkyta scena, centrinis šildymas, pakeista sienų apdaila. Patalpų pusrūsiai galėjo būti susiję su šildymo sistema.

Pusrūsių pamatai įrengti perkasant supil-





2 pav. XX a. pradžios pusrūsiai dramos teatre iš P. R. Songailaitės nuotr.

Fig. 2. The early 20th-century semi-basements in the drama theatre, as seen from the S.

3 pav. Patalpa (plotas 1) dramos teatre iš V. R. Songailaitės nuotr.

Fig. 3. The room (area 1) in the drama theatre, as seen from the W.

tinius XVII a. pabaigos – XVIII a. II pusės sluoksnius. Didžioji ploto dalis prie ŠV ir PV sienelių perkasta 1983–1990 m. rekonstrukcijos metu. Plotuose 1 ir 2 rasti 1893 m. statyto teatro mediniai rostverkai (3 pav.).

Plote 2 galima išskirti 3 ryškius kultūrinio sluoksnio horizontus. Paviršiuje iki 1,8–2 m (H_{abs} –0,85 – –0,95 m) susidariusius sluoksnius galima datuoti XIX a. pab. – XX a. 9 dešimtmečiu. Jie atspindi teatro rekonstrukcijas nuo 1893 iki 1990 m. Šiame gylyje rastus medinių grindų fragmentus galima priskirti po 1854 m. gaisro statytam teatro pastatui. 2–3,5 m (H_{abs} –0,95 – –2,45 m) gylyje fiksuoti supiltiniai bei natūralūs sąnašiniai sluoksniai, susidarę iki XIX a. pradžios.

Archeologiniai tyrimai patvirtino istorinius, archeologinius, geologinius duomenis, kad teatro pastatas statytas ant supiltinių XVII–XIX a. pradžios sluoksnių. Tarp supiltinių sluoksnių rasti 142 radiniai: keramikos šukės, stiklinių butelių fragmentai, kelios kaolininės pypkutės, datuojami XVII a. pabaiga – XIX a. Rasta daug gyvulių kaulų, kurie perduoti osteologiniams tyrimams dr. L. Daugnorai.

The excavation at the site of the Klaipėda Drama Theatre

In 2010, the MLIM conducted an excavation in the building, under reconstruction, of the Klaipėda Drama Theatre (Teatro St. 2 / Žvejų St. 23) in Klaipėda Old Town (Fig. 1). Two areas (a total of 400 m^2) were excavated: area 1 at the site of the former stage (about 250 m^2) and area 2 in the former audience hall (about 150 m^2). The theatre, which was erected in 1785 on soil dumped in a low spot in the 18th century, has been reconstructed several times. Fragments of the semi-basement foundation of the two former rooms were found in area 1 (Figs. 2–3). The fill layers in area 2 were recorded to a depth of 2–3.5 m (H_{abs} –0.95 – –2.45 m). 142 finds were collected during the excavation: potsherds, glass bottle fragments, several small kaolin pipes dating to the late 17th–19th centuries, and many animal bones.

Indrė Šimkutė

Tyrinėjimai Grįžgatvio gatvėje 4

2010 m. rugsėjo mėnesį BRIAI atliko archeologinius tyrinėjimus Klaipėdos senamiestyje (UK 16075), sklype Grįžgatvio g. 4 tiesiamos lietaus kanalizacijos ir projektuojamo vandentiekio įvado vietoje (1 pav.). Sklypas yra Klaipėdos senamiesčio PR dalyje, gynybinio pylimo pašlaitėje, į kurią statmenai nutiesta ir Grįžgatvio (*Kehrwiederstasse*) gatvė. Akmenimis grįstos gatvės gale tvarkomo sklypo ribose bendras kasamų trasų ilgis siekė 42 m. Žemės kasimo darbai vykdyti iki projektinio 0,45–2,2 m gylio. Atlikus tyrinėjimus patvirtinta, jog daugelyje vietų jau anksčiau tiesiant įvairias požemines komunikacijas žemė yra perkasta, o vertingi kultūriniai sluoksniai, išskyrus būsimo nuotekų šulinio vietą (atkarpa 6), beveik neišlikę. Tyrinėjimų metu ***atkarpoje 6***, kurios gylis 2,2 m, ŠV ir ŠR sienelių ilgis atitinkamai 1,4 ir 1,2 m, užfiksuotas 85 cm storio kultūrinis sluoksnis. Išskirti 2 skirtingų laikotarpių horizontai. Ankstyviausias 55 cm storio pilkos žemės sluoksnis aptiktas 1,45–2 m gylyje, datuojamas XVII a. ir sietinas su šios teritorijos daržų ir sodų aplinka. Manoma, kad teritorija greta Grįžga-